

Abonnement pour un an

250 piastres

Adresse:

Idjtihad Constantinople

Téléph: St. 865

XIXme ANNÉE

1 Dbré. : 1923 — No. 160

اجتهاد

حياتی ، فلسفی ، اجتماعی فکر غزته سی

آبونمان: سنه لکی [۲۴ نسخه]

داخل ایچون ۲ خارج ایچون

۲ یچق لیرادره

اداره خانه سی

جفال اوغلانده « اجتهاد نهوی »

تلفون: استانبول ۸۶۵

«اون طقوزنجی سنه تاسیسیه»

نومرو ۱۶۰، ۱ کانون اول ۱۹۲۳

مذهب دعواسی، تقلیدك بطلانی

علمای اسلامیة دن موسی جارا الله انندی

بیکیفك (اوزون کونلرده روزه) سندن :

شریعت اسلامیة تکلیف لری نك ا کثریسی: تعظیم الوهیت، تهذیب انسانیت فریضه لری نه عائددر. نماز، اوروج کبی عبادات اسلامیة ده علی العموم هم تعظیم الوهیت، هم تهذیب انسانیت جهتلری و اردر. تکالیف اسلامیة ده - عمومیتله - شوایی بیوک مصلحت، یعنی تعظیم الوهیت و تهذیب انسانیت مصلحتلری، مقصد اساسی اولمق صفتیله معتبردر.

شوایی بیوک مقصد: اسلامیتك هم اساسیدر - تعیر جائز ایسه - هم فلسفه سیدر. تکلیفك اهمیتیه د یالکنز شوایی جهتهلدر.

بونکله برابر تکالیف اسلامیة ده شوایی مقصددن برینه عائد بیوک مساعدهلر، غایت کنیش رخصتار علی- الاطراد بولنور. شریعت اسلامیة ده وارد اولان تکلیف عمومیتله سهولت هرگزنده قائمدر، محیطی تجاوزایتمک شرطیله قولایاق دائره سنده مستقردر.

عن ابی هریره عن النبی قال «ان الدین یسر» البخاری.

«وما جعل علیکم فی الدین من حرج»

«یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر»

«طه. ما انزلنا علیک القرآن لتشقی. الاتذکره من یحشی» فرض، واجب کبی تکالیفك ا مؤکد صورتده اهمیت، حاجت اقتضاسنه کوره رخصتارک اولدقجه اتساعی بری دیگرینک تمامیدر. او اهمیتله، شو اتساع: اسلامیت بناسنده اک مهم ایکی رکندر.

فرضك مؤکد لکنه ایمان نه قدر لازم ایسه، کریم مطلق شارع حکیم طرفندن توسیع قلمش اولان مساعدهلری تسهیلاتی قبول ایتمک ده اوقدر لازمدر. قطعی دلیل بولنان مؤکد فرضی ترک ایتمک ویا انکار ایتمک نه قدر معصیت ایسه قطعی دلیل بولنان مساعده شرعییه کتم ایتمک ده اوقدر معصیت، احتمال، دها بیوک حیانتدر.

«واذ اخذ الله ميثاق الذين .. الخ» [آل عمران

«يا ايها النبي بلغ ما انزل اليك الخ» (المائدة -

۶۷) شریعت اسلامیة ده کی فرضلرک، واجبلرک اهمیتلری مصلحتلری وار ایسه البته شریعت اسلامیة ده کی مساعدهلرک ده بیوک سبیلری بولمق لازمدر.

ضرورت زمانلرنده طاولنی دفع ایدن مساعدهلرک مشروعیتی: اسلامیتك ا بیوک برکالیدر، هیچ بروقت فرضلرک تا کدینه خلل ویرمن، هیئت اجتماعیه ده یک چوق دفعه وقوعه کلان احوالک اقتضاسیله اولیه مساعدهلرک وجودی البته لازمدر. شارع کریمک حکمتی، نهایتی یوق احسانی رحمتی البته اولیه مساعدهلری احوال ضروریة ده منع ایتمز.

فرضلرک فرضیتلری نه نظر ایدن کوزایله مساعدهلر شرعیلرده موجود وسعتک اهمیتته ده نظر ایدوب شریعت اسلامیة ده کی کنیش مساعدهلردن برنی دیرلتمک املیه، یعنی کتب فقهیه صحیفه لرنده دفن ایدیلوب قالمش مهم بر مساعدهلر شرعییه ایحیا ایتمک قصدیله، «اوزون کونلرده و بیوک مشقتلی حاللرده اوروج طومق» مسئله سی حقنده شریعت اسلامیة قرارینی بیان ایتمک یولنده بر رساله یازوب نشر ایتمکی آرزو ایتدم.

شومسئله شوکون باشمزه کلش برمسئلهلدر. وقوعی نادر فرضیاتدن دکل، بلکه بزم سیاره مزک برچوق لرلرنده واقع اولور بر حادثه در. شریعت اسلامیة ده شومسئله یی قطعی و آجیق صورتده حل ایدر بر جواب بولمق هر حالده لازمدر. کتب فقهیه شو مسئله ده عاجز قالمش، غافل اولمش، یا خود سکوت ایتمش ایسه، اولابیلور. لکن کلیاتی جزئیاتی کچمش وکله جک تکمیل حادثاتی احاطه ایدن الله رب العالمین حضرتلری طرفندن نزولی اعتقاد ایدیلیر شریعت اسلامیة عاجز قالمش غفلت ایتمش اولماز.

مذهب اماملرینک سکوتی ویا غفلتی یا خود بعضاً عجزلری ثابت واقعهلرده شریعت اسلامیة یی جوابدن عاجز کبی کوسستمک، بیوک مجتهدلره احترام دکل، بلکه شریعت اسلامیة یه قارشی صووک درجه ده بیوک تعدیدر.

کریم نسخ قلندی ویا قلنور ، دیمکدر .

عالم اسلامیتده ترقیات فکریه تاریخنده « تقلید » مسئله سی کبی ضروری بیوک بر بلای عظیم ظاهر اولماشدر . تقلید بایه سی کوکلر مزه ، دماغلر مزه بیوک سکتیه ویردی . شریعت اسلامیه مزی تمامیه بوزدی . سیاسی ، اجتماعی دیگر بله لره هر بری بوکا تبعاً عالم اسلامیتی استیلا ایتدی دیه جک اولور ایسه ک اصابت ایتش اولورز .

نوهت ؛ حیات انسانیه بی طارلقدن محافظه ایتک واشیانی مصلحت اقتضاسنه براقق حکمیه شارع کریم هر شی حقنده سؤال صورماز ایدی . اصحاب کرام حضرتلری ده شارع کریمک شو کوزل سیاسته واقف اولدقلرندن یکریمی اوچ سنه رسالت امتدادنده یالکیز اون اوچ دفعه سؤال ایراد ایتشلردر . یعنی هر ایکی سنه ده برسؤال ! شو اون اوچ سؤال قرآن کریمده « یسألونک » ایتلریله حکایه قلمشدر !

اصحاب کرامک کوزل ادبلیری ، عجیب حرکتلری ، بوندن دها عجیبدر که قرآن کریم کویا اون اوچ سؤالی ده : « یا ایها الذین آمنوا لا تسألوا عن اشیاء . . . الخ »

[سورة المائدہ - ۱۰۱]

دیمش ، یعنی : هر شیء صورماییکز ! بیان قلنه جق اولور ایسه ، زحقی سزه اولور . قرآن اینوب طورور کن صورار سه کز سزه بیان قلنوب تکلیف واقع اولور . الله اونوتدیغندن دکل ، بلکه عفو طریقله اوشیلری براقدی . سزده براقیکز !

شارع کریمک سکوتی ، اللهمک عفوی : انسانلری مصلحت مساکلرینه براقوب تکلیفلری چوغالتماق حکمتنه مبنی ایدی لکن فقهیلرک کوکلری بوکا راضی اولمادی : تکلیفلری ممکن اولدینی قدر چوغالتق ایچون تعلیل ، قیاس ، استحسان اصولرینه مراجعت ایتدیلر . نوهت انکار ایتیورز ، شارع نظرند قیاس مشروعدر . لکن تکلیفلری تزید ایچون دکل ، حیات دائرلرینی توسیع ایچون ورحمت اصولیه انسانلره تخفیف ایچون .

بزم فقیهلر مزک اکثریسی ایسه قیاسی ، مقصد شارعک تماماً خلافتده قوللانیلر . فقیهلر تند قیاس : تکلیف

بنده مجتهدلره احترام ایدرم ، لکن شریعت اسلامیه نک کالنه تعدی اولاجق طریقله دکل .

اصول شریعتی دلالت لفظیه دائره سنه صوقش اولان فقیهلری ، کتاب وسنتدن عالم اسلامیتی منع ایدن متفقهلری شریعت اسلامیه اوزرینه حاکم ایتک : شریعت اسلامیه بی تمامیه الدن براقق کبی بر حرکت اولسه کرک . هدیت اجتماعیه ده وقوعه کل بیوک مسئله لره اکثریسی مسکوت کچن کتب فقهیه ده جوابلر قالمش مسئله لره « شریعت اسلامیه ده جوابلری یوقدر » معناسنه عائد اولور سوزی اوقدر کوزل سوز اولسه کرک .

اهل اسلامک قطعی اعتقادینه کوره ، شریعت اسلامیه قیامته قدر باقیدر . بنده اعتقادم بودر . لکن احاطه سی غایت طار کتب فقهیه اعانه سیله دکل ، آیات قرآنییه وسنن نبویه برکاتیلر ده . قرآن کریمک متعدد ایتیرنده نازل اولمش « لیظهره علی الدین کله » بشارت عظیمه سی شو کون المزده موجود کتب کلامیه و کتب فقهیه سایه سنده اوله جق دکل ، قرآن کریمک برکاتیلر اولاجقدر .

عالم انسانیت دائم اولدقجه قرآن کریم دائم قالاجق . دوا می مدتده قرآن کریمک ابواب هدیاتی هر کس ایچون بلااستثنا آچیق قالاجق . درت مذهبک ویا اون مذهبک بریله ویا خود تکمیلله قرآن کریم منسوخ اولیه جق . اهل اسلامک افکار و اعتقادینه ، اعمال و حرکاتنه قرآن کریمک کندیسسی اساس ورهر اولاجق .

اهل علم قلمیه تدوین قلمش اولان کتب کلامیه ، کتب فقهیه بز البته احترام ایدرز . لکن الار مزه ، آیاتلر مزه ، عقلمزه ابدی قیود صفتیه دکل ، بلکه علمی کتاب و علمی اثر اولوب وقت طلبده قوه عقلیه مزی تربیه ایدن کوزل بر وسیله اولق جهتیه . یالکیز شو جهتله ، یوقسه قرآن کریم ، سنن نبویه میدانده ایکن اسکیدن قالمش مذهبلردن برینه تقلید هیچ بر وقت واجب اولماز .

« وار ویا اولاجق مذهبلردن برینه تقلید واجبدر ، دیمک - دها آچیق بر تعبیر ایله - « او مذهبله قرآن

غایت طوغری سوزا اللهك شریعتی مذهبلك هر
برندنده ، تنکمیلندنده نسبتسز درجده واسع مدر .
شریعت الیه انسانلك فائده لری ، مصلحتلری دها
زیاده جامعدر . صاحب فتوحاتك شو سوزلری بزالبته
قبول ایدرز . « او فقیهلر یوم قیامتده طارقلر ایچنده
قالیرلر ، اعتذارلری ده قبول ایدلر ! » سوزینه اشترك
ایتمزسه كده .

بر دلیل شرعی واریکن اماملك برینی تقلیدایتمك
البته حرامدر . بر انسان شرعی بر دلیل بولمقدن
عاجز قالور ایسه معین مذهبلدن برینی تقلید ایدهن ،
صورار . لکن « قیل » لری ، روایتلری نقل ایدن
آدمدن دكل ، قرآن کریمدن سنت نبویهدن تبلیغ ایدن
اهل الذکردن .

الله قرآن کریمده « فاسألوا اهل الذکر ان کنتم
لنعلمون » دیمش دکل ؛

شوآیت کریمده « الذکر » دن مراد قرآن کریمدر .
زیرا جتاب حق « انانحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون »
دیمش .

باقیکز ، اسلامیتك زینتی اولان محی الدین حضرتلری :
« ممکن اولدینی قدر حر جدن قاج ، اسلامیتده حرج [یعنی جبر
و تعصب] یوقدر ! شرعی رخصتلری آرابونلری بولده عمل ایت !
عزیمتلری [یعنی شدتلری] التزام ایده جك ایسهك چیقاجاق
كندك ایچون التزام ایت احتیاط ایدیم خیالیه باشقالرینه عزیمتلری
التزام ایتمه ! حرج یوقانی اسلامیتك كوزل بر شعاریدر .
شرعی رخصتلردن برینی بولور ایسهك بیلمه ینلره تبلیغ
ایت ، نیلك شرفنه ایریشیرسك ! صاقین ، اللهك ایندر .
مش اولدینی رخصتلری ، وسعتلری بینلری کتم ایتمه ! »
دیور .

« ان الذین یكتمون . . . الخ » [سورة البقره -

۱۵۹] .

تقلید بلیه سی بدعت سیئه اولوق اوزره عالم اسلامیت
افکارنده یالکیز صوك عصرلرده تورده مش ونه دنسه غایت
قوتلی صورتده کؤکله شوب قالمشدر . بطلانی اوقدر معلوم
بر بلیه مسئله سنده (فتوحات مکیه) صاحبی محی الدین

دائرلری ممکن اولدینی قدر توسیع ایتمك ، حیات
مسلكلری ممکن اولدینی قدر تضییق ایتمك مقصدلرینه
خدمت ایدر . شارع کریمك سکوتی : انسانلره رحمت
طریقله ایدی .

مجتهدلك اجتهدلری شارعك تقریر ایتمی امت
اسلامیه حقنده بیوك رحمت ایدی . مصلحت طلب
ایدر ، حقیقی ، آرار هر انسانك فکری محترمدر .
اویله فکرلره انسانك حیاتی بنا قلنه ییلیر . عملده حرج
یوقدر ، معقول بر فکر اوزرینه ادا ایدیلیر . حیثیات
یوللارنده طاراق یوقدر ، حیات یوللری افکارك اختلافی
قدر مختلفدر . مجتهدلك اجتهدینی تقریردن شارعك
مقصدی شوایدی . لکن « فقیه » لر بوندن ده ابایتدیلر .
مذهبلك برینه باغلامق وجوبی ، تقلید فرضیتی اك
بیوك بر بلیه اولوق دهشتیله عالم اسلامیتده « فقیه » لر
همیشه چیقیدی . مشهور دوت مذهبدن برینه باغلامق
انسانلك هر برینه جبراً الزام قلنور اولدی . انسانك
باشنه بر شی کلدیکی زمان رخصت شرعیه دن استفاده
ایتمك منع ایدلدی . « فلان آدمك سوزی سوز ! لکن
فلان دلیلك دلالتنه برپارهلق اعتبار یوقدر » کبی دعوالر
هر بر مذهب اربابی طرفندن بیوك جسارتله سویلندی .
الله طرفندن توسیع قلنمش شریعتله عملی « تلاعب
بالدین » دیدیلرده انسانلری کندیلرینك طار مذهبلی
دائرهنه صوقق غیرتنه دوشدیلر .

انسانلری مذهبلك برینه باغلامق بلیه سی - فتوحات
صاحبی محی الدین حضرتلرینك افاده لری کبی - اسلامیتك
باشنه قویمش قیامتلك اك بیوکیدر ، اهل اسلام اوزرینه
كلش زحمتلك اك آغیریدر . شو تقلید بلیه سی : امام
ابو حنیفه ، امام مالك ، امام شافعی ، امام احمد کبی
بیوك مجتهدلدن دكل ، بلکه « فقیه » نامی طاقتمش
عوامدن چیقیدی ، دنیایی خراب ایتدی .

رخصت شرعیه ایله عمل ایتمك « تلاعب بالدین »
دینله اوینامق « دكل ! بلکه مذهبلك برینه باغلامق ،
تقلید فرضدر دعواسیله اور رخصتدن منع ایتمك : اسلامیتی
ترك ایتمك اولور دیمش محی الدین حضرتلری !

صوك عشقه :

أى بنم كل دهمتم ، أى بر چيله ايبكم ،

سنى چوق سويورم ؛ داهاجوق سوهجكم .

سن بنم قوراكلندن صولان كوكل باغچه مده ،

سن بنم شو بيله بزرقلان خوليا كيجه مده

بر صوك بهار دكلسك ، صوكنجى بر بهارسك ؛

افقلى اوقشاين كل فانانلى روزكارسك .

شهر مده كي هيجان بوكون سندن در آنجا ..

بو شعرم بلكه بنده صوك هيجان اولاجى ...

بيلسهك ناصل شو كوكلم چيرپينار قورولدى ...

بر سوكيدن قوروتولدى ، بر سوكيه طوتولدى ...

هر برندن بر پارچه داهاجورغون دوشورك ،

كيمنه لعنت ايدوب ، كيمنه توپوشورك

نهايت ايسته بوكون هيدندن آيريلشم ؛

او قادار بيقينكم ماضيه داريلشم .

سن كه بر چوجوق قادار شافراقسك ، نشئه ليسك ،

سن كه عشقه كنجلكه قوشان كوزل دليسك ؛

بكا محكوم اولديك لحظه وار صانيرم ؛

بوسه مله تودورديك او آنلى طانيرم ...

أى جى جى قيرلانچيم ، بنم ايبك بوجكم ،

ياقلاش ، سكا يك كبرى بر شى سويله جكم :

« سنى كيتديكجه فضله سويورم ، ياراماز ،

» بوكون دوندن داهاجوق وياريندن داهاجاز .. » [*]

قيمتلى طوتوبورسك ، دكلى بو سوكى ؟ ..

يالوايرم بنى هپ تيزه يورك سو ، نهى ! ..

باقيشمىن قورقار قى ، كوكسمه صوقولار قى ،

عشقك بوتون شعرينى يالكنز بنده بولار قى ،

يالوايرم ؛ بويله سو ، بكا فارشى عاجز اول !

سويشمده ظالمك ، اينان كه ، أك فنا يول !

أرتق مجادله سر ، كوز ياشندن مستفى

بر سوكيه محتاجم ، سنده بويله سو بنى !

او ايبكدن كوكسكده براق باشم دينله نسين .

بر چيله ايبكم سن ، كل دهمتمده سن سك .

صاقين صانما بيقارم طاتلى بوسه لر كدن .

اوقشاغنى احتياجى بنده بويله ده ريندن

كلن بر ابتلا كه : سوهرم سويلديكجه .

أسيركم أسيرم اولديكى بيلديكجه .

شاعرلكم سنككه أك بخيار ، أك مفرور

آننده يكن دوشون كه كنجلككم صوكى در .

براق ، كوكلم بو عشقه كندىنى حاكم صانسين !

كنج قانين ، محكوم اول كه اوكا حاكم اولانسك !

۱۳۳۹ هـ . جزيران . أنيس براج

[*] مادام « آدمون روستان » دن .

حضرثاينك سوزلريله استشهاد تكلفاينيه محتاج اولدم .
يوقسه ؛ تقليدك حراملى قرآن كريمك آيتلريله . بنى
محترم شارع كريمك سنتلريله ، مذهب وحديث اماملرينك
سوزلريله كون كې آشكار بر حقيقتدر .

بنم نظر مده « تقليد جائزدر . وياواجبدر » سوزى
بر مضادهدر . تقليد وجوبيله ، قرآن كريم بقاى :

اجتماعلرى ممكن اوليان ايكي ققيضدر .

نموت ، عالم اسلاميتده موجود كتب فقهيده
وقوعى ممكن حادثلرك هر بيريه مخصوص شرعى جوابلر
حاضرلانش اولسه ايدى او وقت دليل آرايوب مسئله يي
حل ايتك زحمتلريله احتمال فكر منى يورمازدق ؛ راحت
قالمق خاطرى ايچون اولسون تقليد ايدر ايدك .

بويله حاضرلق بولنش اولسه ايدى احتمال كوزل
اولوردى . ليكن بويله دكلدر . كتب فقهيده مزده هيئت
اجتماعيه مزه عائد مسئله لرك تكميل دكل ، حتى عبادت مزه
دائر مسئله لرك ده هپسى هيئت اجتماعيه مسئله حتاينيه ،
انسانلرك صلاحنه خدمت ايدميور .

حقيقت بويله ايكن ، تقليد ممكن اولورمى ؟ حل
ايدلامش وجوابى اوليان مسئله لرده تقليدك معناسى
وارمى ؟

يوقاريدنه انصاف طريقيله ، شرف اسلامي محافظه قصديله
يازمش حقيقتلر بكا بيوك بر شجاعت ويردى . من القديم
موجود اولوبده حل ايدلامش وشوكون باشيمزه كلش
اولان مهم برمسلله دينيه حقنده قرآن كريمدن سنن
نيويدهن آلتش رايمى عموم روسيا مسلمانلرينه [*] كتاب
صورتنده عرض ايتك ايستدم .

اصابت ايدر ايسهم بنم ايچون اك بيوك بر شرف !
خطا ايدر ايسهم ، نه ضرر ؟ شآنم اودر . فقط ، ديكر
مذهبلرك خطالرى كې عالم اسلاميته ضرر ويرمن . زيرا
اصابت ايدر ايسهم ده ، خطا ايدر ايسهم ده هپچ بر
انسانى تقليده دعوت ايتيورم .

[*] استادك عموم روسيه مسلمانلرينه عرض ايتديكى
واى ويازير بنى بزده عموم مسلمانلره نقلاً عرض ايديورم .
ق . ن .